

REPERE CONCEPTUALE, EXIGENȚE ȘI GARANȚII COMPENSATORII PRIVIND RENUNȚAREA LA PROBA NEPERTINENTĂ ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL

Denis URSU

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: denis.ursu.com@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-7868-0258>

Prezentul articol abordează probele și instituția renunțării la probe în cadrul procesului penal din punct de vedere legal, doctrinar și jurisprudențial. Pe de o parte, sunt abordate exigențele înaintate față de probe, în special relevanța probelor; iar pe de altă parte instituția renunțării la probe în contextul renunțării la proba nepertinentă, examinându-se condițiile procedurale în care aceasta poate fi exercitată. Renunțarea la probe are influență directă asupra cursului procesului judiciar, prin urmare, în exercitarea acesteia este strict necesar a fi asigurată echitatea procedurii. Din această perspectivă, articolul abordează renunțarea la probe prin prisma echității procedurii, prezentând poziția Curții Europene, precum și garanțiile compensatorii solicitate de aceasta.

Cuvinte-cheie: probă, probă nepertinentă, renunțare, renunțare la probă, proces echitabil, proces penal.

CONCEPTUAL POINTS, REQUIREMENTS AND COMPENSATORY GUARANTEES REGARDING THE WAIVER OF IRRESPECTIVE EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

This article addresses evidence and the institution of waiving evidence in criminal proceedings from a legal, doctrinal and jurisprudential point of view. On the one hand, the requirements placed on evidence are addressed, especially the relevance of evidence, and on the other hand, the institution of waiving evidence in the context of waiving irrelevant evidence, examining the procedural conditions under which it can be exercised. Waiving evidence has a direct influence on the course of the judicial process, therefore, in exercising it, it is strictly necessary to ensure the fairness of the procedure. From this perspective, the article addresses waiving evidence from the perspective of procedural fairness, presenting the position of the European Court, as well as the compensatory guarantees requested by it.

Keywords: evidence, irrelevant evidence, waiving, waiving evidence, fair trial, criminal trial.

POINTS CONCEPTUELS, EXIGENCES ET GARANTIES COMPENSATOIRES SUR LA RENONCIATION AUX PREUVES NON PERTINENTES DANS LES PROCÉDURES PÉNALES

Cet article aborde la preuve et l'institution de la renonciation à la preuve dans les procédures pénales d'un point de vue juridique, doctrinal et jurisprudentiel. Il aborde, d'une part, les exigences en matière de preuve, notamment leur pertinence, et, d'autre part, l'institution de la renonciation à la preuve dans le contexte de la renonciation à la preuve non pertinente, en examinant les conditions procédurales de son exercice. La renonciation à la preuve a une influence directe sur le déroulement du processus judiciaire; son exercice exige donc impérativement d'en garantir l'équité. Dans cette perspective, l'article aborde la renonciation à la preuve sous l'angle de l'équité procédurale, en présentant la position de la Cour européenne ainsi que les garanties compensatoires qu'elle exige.

Mots-clés: preuve, preuve non pertinente, renonciation, renonciation à la preuve, procès équitable, procès pénal.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ МОМЕНТЫ, ТРЕБОВАНИЯ И КОМПЕНСАЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ ОТКАЗА ОТ НЕЗАВИСИМОСТИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

В данной статье рассматриваются доказательства и институт отказа от них в уголовном судопроизводстве с точки зрения правовых норм, доктрины и юриспруденции. С одной стороны, рассматриваются требования, предъявляемые к доказательствам, в частности, относимость доказательств, а с другой – институт отказа от доказательств в контексте отказа от доказательств, не относящиеся к делу с изучением процессуальных условий, при которых он может быть осуществлен. Отказ от доказательств оказывает непосредственное влияние на ход судебного процесса, поэтому при его осуществлении необходимо строго обеспечить справедливость процедуры. С этой точки зрения в статье рассматривается отказ от доказательств с точки зрения процессуальной справедливости, излагается позиция Европейского суда, а также требуемые им компенсационные гарантии.

Ключевые слова: доказательства, не относящиеся к делу доказательства, отказ от доказательств, справедливое судебное разбирательство, уголовное судопроизводство.

Introducere

Probele dețin un rol esențial în cadrul oricărei proceduri judiciare, reprezentând acele mijloace legale prin intermediul cărora, în funcție de etapa procesuală, organul de urmărire penală sau instanța de judecată dispun de posibilitatea de a stabili toate circumstanțele cauzei examinate, în vederea constatării adevărului juridic și pronunțării în privința vinovăției sau nevinovăției acuzatului.

Importanța probelor derivă din rolul îndeplinit în procesul de înfăptuire a actului justiției penale, fiindcă doar prin administrarea și aprecierea probelor se realizează determinarea existenței sau inexistenței infracțiunii, identificarea persoanei vinovate și atragerea acesteia la răspundere penală. Respectiv, probele constituie nu doar un mijloc tehnic de determinare a circumstanțelor faptice ale infracțiunii, ci reprezintă expresia garanției echității procedurii și a respectării drepturilor fundamentale ale părților implicate în proces.

Este esențial ca probele să fie administrate în strictă concordanță cu ordinea procesual penală și să corespundă exigențelor de admisibilitate stabilite de Codul de procedură penală. În vederea asigurării echității procesului penal, legislația procesual penală instituie un ansamblu de garanții destinate asigurării

legalității activității probatorii, printre care: instituția excluderii probelor și instituția renunțării la probe.

În cadrul procesului penal, datele obținute cu încălcarea normelor de procedură expres stabilite de Codul de procedură penală nu capătă statut de probe, acestea se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și cu atât mai mult nu pot sta la baza sentinței judecătorești. În această ordine de idei, instituția excluderii probelor în cadrul procesului penal fiind caracterizată de un caracter imperativ reprezentând un filtru de admisibilitate a probelor. Pe lângă mecanismul excluderii probelor, legiuitorul moldav a stabilit și posibilitatea părților de a renunța la anumite probe pe care anterior le-au invocat, fără a determina expres care ar fi temeiurile acestei renunțări, evidențiind doar dreptul părții adverse de a-și însuși proba la care se renunță și a solicita în continuare examinarea acesteia.

Deși instituția renunțării la probe are un caracter discreționar, fiind lăsată la latitudinea părții, aceasta reprezintă, în esență un mecanism suplimentar de asigurare a echității procedurii și celerității procesului. În acest sens, un exemplu elocvent ar servi situația, când în cursul procesului, dinamica procedurală determină o schimbare de perspectivă asupra obiectului sau ipotezelor de fapt ale circumstanțelor

cauzei, împrejurare în care o anumită probă, apreciată inițial drept pertinentă, dobândește un caracter impertinent, prin urmare, devenind inadmisibilă. În asemenea situație, partea care a propus acea probă poate renunța la aceasta cu condiția că partea adversă nu-și însușește această probă. Prezenta cercetare se fundamentează pe principiile generale ale cercetării științifice, incluzând atât abordarea doctrinară, cât și analiza normelor de drept relevante prin prisma jurisprudenței, respectiv, a fost aplicată metoda logică, analiza și sinteza, normativă, sistemică și altele, toate acestea au permis abordarea complexă a subiectului renunțării la probe în cadrul procesului penal.

Aspecte definitorii privind probele în cadrul procesului penal

Potrivit art. 93 alin. (1) Cod procedură penală [1], probele sunt definite drept elemente de fapt dobândite în modul stabilit de legislația procesual penală, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. De subliniat că probele în cadrul procesului penal nu au în mod exclusiv o valoare instrumentală în stabilirea vinovăției sau nevinovăției acuzatului, ci constituie în același timp și o garanție a aflării adevărului și a respectării principiilor fundamentale ale procesului penal.

Curtea Europeană a statuat constant că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenție, stabilește că instanța judecătorească urmează să-și fundamenteze soluția în mod exclusiv în baza probelor cercetate în ședința de judecată cu respectarea contradictorialității [2]. În aceeași ordine de idei, în cauza Jalloh împotriva Germaniei [3], Curtea a remarcat că utilizarea în cadrul procesului a probelor obținute cu încălcarea drepturilor fundamentale este

aptă a compromite caracterul echitabil al întregii proceduri.

Codul de procedură penală prin prisma art. 94 [1] instituie un cadru normativ strict privind inadmisibilitatea probelor obținute prin încălcarea garanțiilor fundamentale ale procesului penal, consacrand principiul loialității probelor și obligația respectării riguroase a drepturilor procesuale ale participanților la proces. Norma în cauză enumeră exhaustiv ipotezele în care datele obținute contrar exigențelor de procedură, cum ar fi de exemplu: prin aplicarea violenței, prin încălcarea dreptului la apărare, prin utilizarea unor metode care contravin constatărilor științifice sau obținute de o persoană care nu dispune de atribuții procesuale, prin urmare, aceste date nu pot fi utilizate în calitate de probe în cadrul procesului penal, urmează să fie excluse din dosar și nu pot fi puse la baza sentinței judecătorești. Totodată, norma enunțată stabilește efectele încălcărilor esențiale ale dispozițiilor procesual-penale asupra validității probelor, astfel, consacrand doctrina „fructului pomului otrăvit”, cu excepția cazurilor în care proba derivată își are originea într-o sursă independentă. Este cert că această normă procesuală reflectă un standard înalt de protecție a drepturilor fundamentale ale omului, în concordanță cu jurisprudența Curții Europene, având drept obiectiv asigurarea unui proces echitabil și prevenirea utilizării în mod abuziv a instrumentelor probatorii.

La rândul său, art. 95 alin. (1) Cod procedură penală [1], stabilește că sunt admisibile probele pertinente, concludente și utile administrate în conformitate cu Codul de procedură penală. Prin urmare, pe lângă faptul că urmează a fi respectată ordinea de administrare, probele urmează să corespundă și exigențelor de admisibilitate, fiind pertinente, concludente și utile. În același timp, din alin. (2) desprindem că chestiunea admisibilității datelor drept probe o decide organul de urmărire penală din oficiu sau

la cererea părților, sau după caz, instanța judecătorească. Reieșind din prevederile art. 101 alin.(1) Cod procedură penală, fiecare probă urmează a fi supusă unei aprecieri riguroase sub aspectul pertinentei, concludenței, utilității și veridicității, în conformitate cu cerințele legale privind administrarea probelor în procesul penal. Totodată, ansamblul probatoriului administrat urmează a fi examinat prin prisma coroborării probelor, în vederea stabilirii unei imagini unitare și coerente privind circumstanțele cauzei. Respectiv, aprecierea admisibilității probelor în cadrul procesului penal are o importanță primordială întru asigurarea echității procedurii și soluționării fondului cauzei în ansamblu. Astfel, legislația procesual penal a instituit un filtru al admisibilității probelor realizat prin intermediul instituției excluderii probelor care au fost administrate contrar rigorilor procesuale sau care nu corespund exigențelor de admisibilitate.

Aspecte privind renunțarea la proba nepertinentă

Potrivit art. 328 alin. (1) Cod procedură penală [1], stabilește că părțile, în procesul judecării cauzei, pot renunța la unele probe pe care le-au propus. Prin urmare, atât partea acuzării, cât și partea apărării are posibilitatea de a renunța la o oarecare probă pe care însuși anterior au solicitat să fie examinată în cadrul procesului judiciar, fără a determina în mod exhaustiv care ar fi temeiurile renunțării sau careva condiții față de proba la care se renunță. În același timp, din prevederile alin. (2) al articolului nominalizat, rezultă că instanța judecătorească inițial supune solicitarea de renunțare la probă controlului contradictoriu al părților, ulterior fiind în drept să dispună neadministrarea acelei probe cu condiția că nu parvine de la partea adversă solicitarea de administrare în continuare a acestei probe, în vederea asigurării plenitudinii dreptului la apărare și al respectării principiului contradictorialității procesului.

Respectiv, în mod subsidiar instituției excluderii probelor, legiuitorul a implementat instituția renunțării la probe în cadrul procesului penal menită să asigure eficientizarea procesului prin renunțarea de către parte la anumite probe, neindicând care ar fi temeiurile renunțării, călăuzindu-se de buna credință a părților, cărora le-a fost asigurat un mecanism suplimentar pentru a garanta celeritatea și echitatea procedurii prin posibilitatea acordată părților de a renunța de exemplu la o probă nepertinentă care nu ar aduce plus valoare procesului, nu ar influența soluția instanței și doar ar conduce la tergiversarea procesului.

Totodată, din câte observăm, legiuitorul nu consacră în mod expres „renunțarea la probe nepertinente” drept instituție distinctă, ci în dispoziția art. 328 alin. (1) Cod procedură penală [1], utilizează sintagma „pot renunța la unele probe”, ceea ce semnifică că legislația procesual penală a lăsat la latitudinea părților o marjă largă de apreciere în privința probelor la care pot să renunțe, prin urmare, temeiul juridic al renunțării la proba nepertinentă îl constituie dispozițiile art. 328 alin. (1) Cod procedură penală [1].

La rândul său, art. 6 pct. 34) Cod procedură penală [1], stabilește că probele pertinente reprezintă acele probe care au legătură cu cauza penală. În doctrină se menționează că toate faptele și împrejurările invocate în cadrul procesului penal, care prezintă legătură directă sau indirectă cu fapta dedusă judecății, sunt calificate drept probe pertinente, întrucât contribuie la stabilirea adevărului juridic și la fundamentarea soluției ce urmează a fi pronunțată.[4, p. 463]. În aceeași ordine de idei, Curtea Constituțională a RM a statuat că relevanța constituie calitatea unei probe de a avea legătură cu cauza care se examinează [5, p. 4].

În mod consecvent, conchidem că elementele probatorii care nu au legătură cu obiectul cauzei penale,

fiind lipsite de relevanță în raport cu circumstanțele de fapt și de drept ale infracțiunii sunt nepertinente, întrucât nu servesc aflării adevărului, nu contribuie la stabilirea existenței elementelor constitutive ale infracțiunii, la constatarea vinovății și drept urmare nu pot influența soluționarea fondului cauzei, cu alte cuvinte, între obiectul probatoriului și probă nu există legătură.

De remarcat că, în conformitate cu dispoziția alin. (1) art. 347 Cod procedură penală [1], părțile sunt obligate să prezinte, sub sancțiunea decăderii, în termenul stabilit de instanța de judecată, în ședința preliminară lista tuturor probelor de care dispun și pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv a celor care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale. Prin urmare, această normă instituie obligația procesuală atât a părții acuzării, cât și a părții apărării de a prezenta, în cadrul ședinței preliminare, lista tuturor mijloacelor de probă de care dispun și pe care intenționează să le examineze la etapa cercetării judecătorești.

În același timp, reieșind din prevederile art. 347 alin. (3) Cod procedură penală [1], instanța de judecată, după ascultarea opiniilor părților, decide asupra pertinentei probelor propuse în liste, dispunând care dintre acestea vor fi admise spre examinare în cadrul judecării cauzei. Astfel, instanța de judecată, încă din etapa incipientă a procesului, realizează un filtru destinat selectării probelor pertinente, necesare soluționării cauzei.

Pentru a elucida în mod riguros mecanismul juridic al renunțării la probe, se impune analiza unei situații concrete care reflectă aplicabilitatea acestei instituții procesuale, permițând evidențierea premiselor de fapt și de drept care justifică renunțarea, precum și conturează modalitatea în care instanța de judecată o valorifică în cadrul procesului penal. Respectiv, prezintă relevanță următoarea situație: inculpatul B.V., a fost acuzat de comiterea infracțiunii

de abuz în serviciu potrivit art. 335 alin. (1) Cod penal al RM, în fapt, s-a pretins că acesta în calitate de director comercial în cadrul „AG” S.R.L., ar fi semnat un contract defavorabil pentru întreprindere cu o societate comercială intermediară, generând un prejudiciu material estimat la suma de 128.000 lei. În faza judecării, în acord cu dispozițiile art. 347 Cod procedură penală, procurorul a prezentat lista probelor, printre altele solicitând audierea în calitate de martor a lui A.R., fost angajat al companiei în care activa inculpatul, susținând că acesta ar putea confirma prin declarațiile sale faptul că inculpatul B.V. deținea acces exclusiv la conturile bancare ale întreprinderii și administra fondurile acesteia într-un mod evaziv.

Ulterior, pe parcursul cercetării judecătorești, în temeiul altor probe administrate, printre care: declarațiile inculpatului și expertiza financiar-contabilă — s-a constatat că martorul A.R. demisionase din companie cu mai bine de un an de zile anterior perioadei în care a avut loc fapta incriminată. Respectiv, acesta nu deținea cunoștințe directe referitoare la tranzacțiile relevante cauzei. Prin urmare, procurorul, ghidându-se de prevederile art. 328 alin. (1) Cod procedură penală, a renunțat la audierea martorului A.R., motivând că aceasta probă a fost lipsită de relevanță și nu mai este susceptibilă de a contribui la elucidarea circumstanțelor cauzei.

Instanța de judecată, în temeiul art. 328 alin. (2) Cod procedură penală [1] a supus renunțarea la această probă dezbaterii contradictorii, acordând posibilitatea celeilalte părți de a se pronunța în privința acestei solicitări. La rândul, său partea apărării nu s-a opus renunțării și nu și-a însușit această probă, precizând că audierea martorului A.R. ar avea doar un caracter formal și nu ar furniza date relevante soluționării cauzei.

Respectiv, întrucât apărarea nu a solicitat examinarea în continuare a acestei probe, instanța de jude-

cată a dispus neexaminarea probei nominalizate. În cazul de față, probatoriul deja administrat a relevat lipsa legăturii dintre declarațiile ce le-ar putea furniza acest martor și cauza dedusă judecătii, astfel, a fost constatat caracterul nepertinent al probei. Prin urmare, prezenta cauză relevă o aplicare clasică și echilibrată a instituției renunțării la probe în cadrul procesului penal, instanța de judecată acționând în spiritul respectării dreptului la un proces echitabil și al gestionării eficiente a actului justiției penale, în concordanță cu standardele statornicite prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Este de remarcat că, potrivit prevederilor art. 389 alin. (1) Cod procedură penală [1], sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătorești, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii a fost confirmată prin ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată. Reieșind din dispoziția enunțată, instanța de judecată, în exercitarea funcției sale jurisdicționale, este ținută să asigure respectarea principiului prezumției de nevinovăție, pronunțând o sentință de condamnare exclusiv în situația când vinovăția inculpatului este probată, în acord cu exigențele standardului de probă dincolo de orice dubiu rezonabil, prin ansamblul de probe administrate și examinate în cursul cercetării judecătorești. De remarcat că stabilirea vinovăției ținând cont de aceste grad de certitudine constituie o condiție fundamentală întru asigurarea dreptului la un proces echitabil. Astfel, în ipoteza în care s-a renunțat la o anumită probă, iar instanța de judecată a dispus neexaminarea acesteia în cursul cercetării judecătorești, respectiva probă nu mai poate fi invocată și valorificată de către instanță în motivarea sentinței, adică nu poate sta la baza soluției adoptate.

În decizia de admisibilitate a recursului din 17.11.2020 [6], Curtea Supremă de Justiție, a ac-

ceptat argumentele procurorului invocate în recurs, constatând că unele probe care au fost catalogate drept nepertinente și nu au fost examinate în instanțele de inferioare, totuși, în motivarea concluziilor sale instanțele inferioare au selectat și au făcut trimitere la acele probe și secvențe din declarații, în măsura în care acestea justificau poziția instanței de dezvinovățire a inculpaților în comiterea infracțiunilor imputate. Astfel, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a concluzionat că, decizia atacată s-a bazat pe niște concluzii eronate formulate de instanță fără a efectua o analiză obiectivă, mult aspectuală și echidistantă a probelor în raport cu elementele de fapt constatate cu privire la inculpați, prin urmare, a casat decizia instanței de apel și a dispus rejudecarea cauzei de către instanța de apel în alt complet de judecată.

Echitatea procedurii în contextul renunțării la probă – măsuri compensatorii

Într-o altă speță, procurorul în cursul judecării cauzei a renunțat la proba cu martor, propusă anterior în lista probelor în cadrul ședinței preliminare. La rândul său, partea apărării a solicitat examinarea în continuare a acestei probe, adică și-a însușit această probă, justificând că declarațiile acestui martor ar putea clarifica circumstanțe esențiale cauzei și ar influența la stabilirea vinovăției sau nevinovăției inculpatului. Inițial instanța a admis solicitarea apărării, partea apărării solicitând acordarea unui termen suplimentar și amânarea ședinței, invocând că au întâmpinat dificultăți în administrarea acestei probe, deoarece martorul este cetățean ucrainean, în țara vecină desfășurându-se acțiuni militare, fiind restricționată libertatea de circulație peste hotarele țării a persoanelor supuse obligațiilor militare. Astfel, în cadrul ședinței ulterioare contrar prevederilor art. 328 alin. (2) Cod procedură penală, a respins această solicitare și a finalizat cercetarea judecăto-

rească fără a audia martorul solicitat, la care anterior a renunțat partea acuzării.

În decizia de inadmisibilitate ale sesizării nr. 68g/2016 par. 26-29, Curtea Constituțională a Republicii Moldova [7], a reiterat că principiul contradictorialității prevăzut de art. 24 Cod procedură penală, cuprinde și concursul instanței de judecată, stabilind că instanța, în condițiile Codului de procedură penală, acordă ajutor oricărei părți, la solicitarea acesteia, pentru administrarea probelor necesare. Legiuitorul prin prisma sintagmei „ajutor”, a consacrat principiul participării active a părților la proces, în esență, un principiu contrar atitudinii pasive a părților și transferului obligațiilor acestora în seama părții adverse sau a instanței de judecată. Prin urmare, sintagma „ajutor” și „probe necesare”, utilizați în dispoziția art. 24 alin. (4) Cod procedură penală [1], exprimă corelarea necesară dintre participarea instanței în administrarea probelor și obligația părților de a avea o conduită activă în procesul probator. În același timp, Curtea, a menționat că solicitările abuzive pentru implicarea excesivă a instanței în administrarea probelor pot afecta echilibrul procesual, implicând riscul încălcării principiului egalității armelor și al imparțialității instanței.

Curtea, a reținut că este de competența instanței de a asigura buna desfășurare a procesului și instrumentarea cauzei, făcând trimitere la prevederile art. 351 alin. (5) Cod procedură penală [1], din care rezidă că dacă partea la proces este în imposibilitate de a asigura prezența vreunei persoane din lista prezentată, atunci ea poate solicita, prin cerere, citarea acestei persoane de către instanța de judecată. În aceeași ordine de idei, dacă partea insistă audierea martorului a cărui absență este nejustificată, acesta poate fi supus aducerii silite potrivit dispoziției art. 370 alin. (6) Cod procedură penală.

Curtea Constituțională, a menționat că potrivit jurisprudenței Curții Europene, este de competența

instanțelor naționale să aprecieze elementele de probă pe care le administrează în cadrul procesului, inclusiv și relevanța probelor pe care inculpatul ar vrea să le mai administreze. Totodată, remarcând că art. 6 par. 3 lit. d) din Convenție, nu recunoaște acuzatului un drept nelimitat de a obține convocarea de martori în fața instanței așa cum a statuat constant Curtea Europeană în jurisprudența sa. Astfel, ținând cont de această rezervă, autoritățile naționale competente dispun de libertatea de a aprecia relevanța unei „oferte de probă” formulate de către acuzat, în măsura în care aceasta este compatibilă cu exigențele conceptului de „proces echitabil”. Drept urmare, Curtea Constituțională a reținut că odată ce instanța de judecată a admis listele martorilor prezentate de părți, iar partea solicitantă a prezentat probe privind informarea martorilor de a se prezenta în ședință, dar în absența motivelor întemeiate nu s-au prezentat în ședință, atunci partea este în drept să solicite instanței citarea acestora, iar în caz de necesitate poate dispune aducerea forțată a martorilor, în caz contrar, dreptul părții de a prezenta probe ar fi unul iluzoriu.

Totodată, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, de exemplu în cauzele Al-Khawaja and Tahery împotriva Regatului Unit [8], Schatschaschwili împotriva Germaniei și Zadumov împotriva Rusiei, reținem că Curtea a aplicat un test în trei etape, în vederea determinării faptului dacă absența martorului a fost compatibilă cu exigențele dreptului la un proces echitabil. Astfel, conform testului consacrat, inițial, instanța de judecată urmează să constate dacă a existat sau nu un motiv întemeiat pentru absența martorului. Ulterior, instanța va verifica dacă declarația martorului absent este unica sau decisivă pentru condamnare, cu alte cuvinte, apreciază dacă această declarație este singura sau principala probă împotriva acuzatului — în situația nominalizată, utilizarea acestei declarații ridică probleme de echitate. Este esențial, că în cea de-a treia etapă, instanța să

aprecieze dacă există suficienți factori compensatori întru a echilibra dezavantajul părții apărării, altfel spus, să verifice dacă au fost luate măsuri adecvate pentru a asigura echitatea procesului, cum ar fi de exemplu coroborarea declarației cu alte probe sau oferirea posibilității de a contesta declarația.

În cauza *Schatschaschwili* împotriva Germaniei [9], par. 119-122, Curtea, a statuat că din perspectiva instanței de fond trebuie să existe un motiv întemeiat pentru absența unui martor, adică instanța trebuie să fi avut motive de fapt sau de drept întemeiate pentru a nu asigura prezența martorului la proces. Totodată, evidențiind o serie de motive pentru care un martor nu poate participa la un proces, cum ar fi de exemplu absența din cauza decesului sau a friicii (a se vedea *Al-Khawaja și Tahery c. Regatul Unit*, par. 120-25), absența din motive de sănătate (a se vedea *Bobeș împotriva României*, nr. 29752/05, par. 39) sau imposibilitatea de a localiza martorul. În același context, motivul legat de desfășurarea unor operațiuni militare poate fi recunoscut drept circumstanță excepțională care justifică neprezentarea unui martor.

În același timp, în cazul în care martorul este de negăsit, Curtea a reiterat că autoritățile naționale trebuie să fi depus toate eforturile rezonabile pentru a asigura prezența martorului, iar simplul fapt că martorul nu a putut fi localizat sau că era plecat în afară țării nu este considerat suficient în sine pentru a îndeplini cerințele art. 6 alin. (3) lit. d) al Convenției, care impune statelor contractante să ia măsuri pozitive pentru a permite acuzatului să audieze sau să solicite audierea martorilor. Curtea Europeană nu impune o listă exhaustivă de măsuri, dar autoritățile naționale urmează să fi desfășurat o căutare activă a martorului, inclusiv prin citare, implicarea poliției și prin valorificarea mecanismelor de cooperare juridică internațională, apelând la ajutorul autorităților țării unde martorul se află.

În cauza *Zadumov împotriva Rusiei* [10], par. 49, Curtea Europeană a reamintit că în hotărârea *Schatschaschwili*, Marea Cameră a clarificat că toate cele trei etape ale testului erau interconectate și, luate împreună, serveau la stabilirea dacă procedura penală în cauză fusese, în ansamblu, echitabilă. În același timp, a observat, în ceea ce privește prima etapă, că, deși absența unui motiv întemeiat pentru neprezentarea martorului nu poate fi în sine concludentă pentru caracterul inechitabil al procesului reclamantului, este un factor foarte important care trebuie cântărit atunci când se evaluează echitatea generală a unui proces și care poate înclina balanța în favoarea constatării unei încălcări a art. 6 alin. (1) și (3) lit. d) din Convenție. Exprimând interacțiunea dintre a doua și a treia etapă, Marea Cameră a subliniat importanța unor factori de contrabalansare suficienți nu numai în cazurile în care mărturia martorului absent a fost singurul sau decisivul temei pentru condamnare, ci și în cazurile în care, în evaluarea instanțelor naționale, aceste probe, fără a atinge în mod clar pragul de „unice sau decisive”, au avut o greutate semnificativă, iar admiterea lor ar fi putut dezavantaja apărarea. În cele din urmă, trebuie subliniat că, deși, ca regulă generală, este pertinent să se examineze cele trei etape ale testului *Al-Khawaja* în ordinea definită în hotărârea respectivă, poate fi oportun, într-un anumit caz, să se examineze etapele într-o ordine diferită, în special dacă una dintre etape se dovedește a fi deosebit de concludentă în ceea ce privește fie echitatea, fie inechitatea procedurii.

Este important ca instanțele naționale să evalueze cu atenție motivul absenței martorului și să ia măsuri adecvate pentru a asigura echitatea procesului, inclusiv prin coroborarea declarației martorului absent cu alte probe disponibile. Este strict necesar ca fiecare etapă a testului să fie analizată integrat, pentru a determina legalitatea admiterii declarațiilor

martorului absent și a rolului activ al instanței în asigurarea prezenței acestuia.

Respectiv, în cauza *Zadumov împotriva Rusiei*, în urma aplicării testului în trei etape, s-a constatat că instanțele naționale nu au evaluat cumulativ nici motivul absenței martorului, nici importanța declarațiilor sale și nici nu a aplicat măsuri compensatorii adecvate care să compenseze impactul prejudiciabil asupra apărării, prin urmare, Curtea, a constatat că procedura nu a fost echitabilă.

Concluzii

Conchidem, că instituția renunțării la probe este oportună procesului penal, în special în situația renunțării la proba nepertinentă sau devenită pe parcursul procesului ca atare, fiind un mecanism util pentru eficientizarea procesului, cu condiția că se asigură respectarea drepturilor fundamentale ale părților. Renunțarea la probă trebuie să fie utilizată cu bună-credință, fiind inadmisibilă utilizarea acesteia de exemplu de către partea acuzării în scopul ascunderii unei probe care ar putea infirma poziția sa. Cu alte cuvinte, este important că renunțarea la probă să nu constituie un abuz în scopul periclitării procedurii echitabile din partea părții care o exercită, astfel, partea adversă având mecanism legal de a riposta împotriva acesteia, însușindu-și proba și solicitând în continuare administrarea acesteia.

Jurisprudența Curții Europene, analizată în prezentul articol permite a concluziona că orice decizie în privința probelor, inclusiv renunțarea la probă urmează să fie examinată prin prisma dreptului la un proces echitabil. Prin urmare, renunțarea la proba nepertinentă nu ridică chestiuni problematice din punct de vedere al Convenției Europene, în măsura în care partea adversă a fost informată cu privire la acea probă și a avut șansă să se opună, proba nu este esențială pentru apărare și procedura rămâne în ansamblu echitabilă. În acest sens, când merge

vorba de proba cu martori este elocventă parcurgerea testului în trei etape instituit în jurisprudența Curții Europene în scopul determinării faptului dacă absența martorului a fost sau nu compatibilă cu dreptul la un proces echitabil. De remarcat, că ascunderea sau distrugerea unor probe eventual favorabile părții apărării, fără că aceasta să fie la curent este contrar procesului echitabil, Convenția Europeană nu solicită ca toate probele acumulate să fie prezentate în instanță, dar solicită că partea apărării să nu fie privată de accesul la probele care sunt relevante pentru apărarea sa, iar posibile limitări urmează să fie justificate și compensate procedural. Prin urmare, dreptul la un proces echitabil guvernează regimul probelor, determinând ca renunțarea la probe să nu constituie un mecanism de erodare a justiției, fiind doar un mijloc de înlăturare a surplusului probatoriu neesențial.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr.122 din 14 martie 2003. Publicat în M. O. al RM: nr.104-110 din 7 iunie 2003. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. *Case of Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain* din 06.12.1988. § 78 ECHR. Application no. 10590/83. (Accesat: 09.05.2025) Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57429%22%5D%7D>. (accesat la 20.03.2025)
3. *Case of Jalloh v. Germany* din 11.07.2006. § 95. ECHR. Application no. 54810/00. (Accesat: 09.05.2025) Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22fulltext%22:%5B%22Jalloh%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-76307%22%5D%7D>. (accesat la 20.03.2025)
4. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea Generală*. Ed. a III-a. București. Universul Juridic, 2020. ISBN: 978-606-39-0600-8. (accesat la 20.03.2025)
5. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova din 27 ianuarie 2020 de inadmisibilitate a sesizării

nr. 197g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 347 alin. (3) din Codul de procedură penală.

6. Decizia Curții Supreme de Justiție a RM din 17 noiembrie 2020 în dosarul nr. 1ra-1413/2020. (Accesat: 25.07.2025) Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17349 (accesat la 20.03.2025)

7. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova din 14 iunie 2016 de inadmisibilitate a sesizării nr. 68g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 331 alin. (1) și 362 alin. (2) din Codul de procedură penală. Par. 26-29.

8. Cauza Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit din 15 decembrie 2011. Cererile nr. 26766/05 și 22228/06.

9. Cauza Schatschaschwili împotriva Germaniei din 15.12.2015. Cererea nr. 9154/10. (Accesat: 09.08.2025) Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-159566%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-159566%22]}). (accesat la 25.03.2025)

10. Cauza Zadumov împotriva Rusiei din 12.03.2018. Cererea nr. 2257/12. (Accesat: 09.08.2025) Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-179416%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-179416%22]}). (accesat la 30.03.2025)

